

Siedemdziesiąta piąta rocznica położenia kamienia węgielnego pod budowę Instytutu Radowego w Warszawie

Seventy fifth anniversary of laying the cornerstone
of the Radium Institute in Warsaw

Minęło siedemdziesiąt pięć lat od ceremonii uroczystego położenia kamienia węgielnego pod budowę Instytutu Radowego w Warszawie. W ceremonii uczestniczyła inicjatorka budowy Instytutu – Maria Skłodowska-Curie. Przedstawiamy kilka zachowanych zdjęć z tych wydarzeń.

Przyjazd Marii Skłodowskiej do Warszawy poprzedzony był listem Franciszka Pułaskiego [1] z polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych:

Czcigodna Pani,

Warszawa, 14 marca 1925

Na skutek zapytania, skierowanego do mnie przez Panią Dłuską donoszę, jak się przedstawiają projekty w związku z łaskawie przyobiecany przyjazdem Czcigodnej Pani w początkach maja b.r. do Warszawy. Z przyjazdem tym łączą się dwie ważne sprawy: 1) Pierwszą jest otwarcie Instytutu Francuskiego w Warszawie... 2) Drugą sprawą jest założenie Instytutu Radowego w Warszawie w celach leczniczych, oraz

poparcie założonej przez T-wo Naukowe [Warszawskie] Pracowni Radiologicznej dla prac teoretycznych...

Drugą sprawę prowadzi specjalnie utworzony Komitet Instytutu Radowego, a współdziała z nim Uniwersytet, Tow. Naukowe [Warszawskie], Politechnika, M-stwo Oświecenia i Warszawska Rada Miejska...

a) Uniwersytet Warszawski liczy na to, że Czcigodna Pani wygłosi polski odczyt (ew. tłumaczenie poprzedniego) przeznaczając główną aulę na kilkaset do 1000 osób.

b) Prezydent Rzeczy mi oświadczył, że pragnie urządzić zebranie w charakterze naukowego posiedzenia (na którym uformalizowano by decyzje w sprawie Instytutu Rad. i Pracowni Radiolog.) na 30-50 osób, po którym Prezydent wydalby obiad (wzgl. śniadanie) w Belwederze.

c) Rada Miejska pragnie urządzić w dzień uroczystości podpisania aktu fundacji Instytutu Radowego. Uroczystość będzie krótka, można ją ograniczyć do jednego przemówienia i krótkiej odpowiedzi. Ma być zaproszonych parę tysięcy osób do sali i na galerię w Ratuszu ... [2].

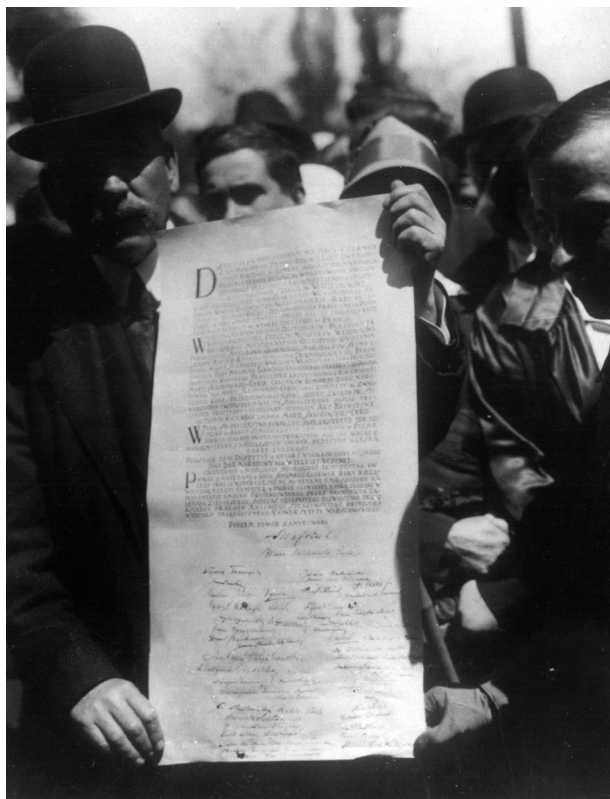

Ryc. 1. Powitanie Marii Skłodowskiej-Curie na dworcu w Warszawie. Po jej prawej stronie stoi brat – dr Józef Skłodowski, po lewej – siostra dr Bronisława Dłuska

Ryc. 2. Uroczystość położenia kamienia węgielnego pod budowę Instytutu Radowego 6 czerwca 1925 roku. Obok Marii Skłodowskiej-Curie siedzi Prezydent Stanisław Wojciechowski

Zachowała się rękopiśmienna notatka sporządzona w języku francuskim przez Marię Skłodowską-Curie. (Arch. Muz. MSC, Warszawa, M/89), a przedstawiająca program jej pobytu w Warszawie w 1925 r.:

Ryc. 3. Akt erekcyjny, który wmurowano podczas uroczystości

3 czerwca – Powitanie na granicy przez delegację rządową i władze miejscowe, przyjazd do Warszawy, godz. 9.00. Powitanie przez Ignacego Balińskiego, prezesa warszawskiej Rady Miejskiej i inne delegacje.

4 czerwca – Przerwa

5 czerwca – Przyjęcie przez rektora dr Krzyształowicza i Senat Uniwersytetu Warszawskiego. Konferencja Marii Skłodowskiej-Curie w języku polskim: Spotkanie z fizykami i chemikami, godz. 18.00.

6 czerwca – Wizyta w ambasadzie francuskiej (amb. Panafien), godz. 11.00. Konferencja Marii Skłodowskiej-Curie w Instytucie Francuskim (dyrektor, p. Feyel), w języku francuskim, godz. 12.00. Wizyta w Instytucie Fizyki (prof. Pięńkowski), godz. 18.00.

7 czerwca – Przyjęcie w Ratuszu, godz. 10.30. Osiem przemówień: 1. p. Wojciech Trąmpczyński – Marszałek Sena-

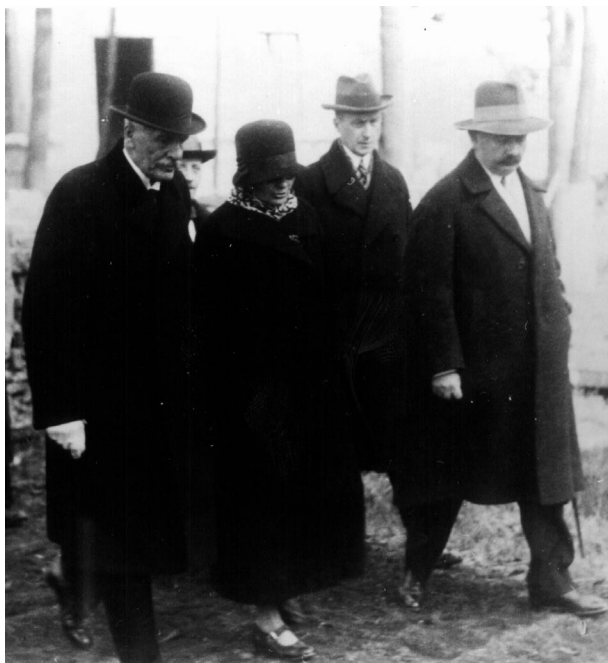

Ryc. 4. Metalowa puszka z aktem erekcyjnym przygotowana do zamurowania

tu i Prezes Komitetu Daru Narodowego; 2. rektor Uniwersytetu Warszawskiego, w imieniu uniwersytetów; 3. p. Baliński – prezes warszawskiej Rady Miejskiej w imieniu miasta Warszawy z jednoczesnym przekazaniem dyplomu obywatela miasta; 4. p. Barylski – prezes Komitetu do Walki z Rakim; 5. profesor Czyżewicz w imieniu Towarzystwa Instytutu Radowego; 6. p. Szurley w imieniu Związku Stowarzyszeń Polskich; 7. p. St. Grabski, minister Oświaty; 8. p. Męczkowska, nauczycielka szkolna, z-ca Sekr. Gen. Komitetu Daru Narodowego, w imieniu kobiet.

Przejazd tramwajem na teren Instytutu Radowego, udział w uroczystości położenia kamienia węgielnego, godz. 12.30, w obecności Prezydenta RP, księdza prof. Szlagowskiego, ministrów etc., ambasadora Francji.

Sniadanie w Belwederze wydawane przez Prezydenta RP; obecni: Premier, Władysław Grabski; Minister Oświaty, Stanisław Grabski; Marszałek Senatu, Wojciech Trąmpczyński; Marszałek Sejmu, Maciej Rataj; Dyrektor Departamentu nauki w MWRiOP, Stanisław Michalski; Ambasador Francji, Panafien; Dyrektor Instytutu Francuskiego, Paul Feyel; Prezes warszawskiej Rady Miejskiej, Ignacy Baliński; Wiceprezes warszawskiej Rady Miejskiej, Jabłoński; Profesor

Ryc. 5. W siedem lat później – uroczystość otwarcia Instytutu Radowego 29 maja 1932 r. Marii Skłodowskiej-Curie towarzyszy Prezydent Ignacy Mościcki

Pieńkowski, Profesor Białobrzęski; Profesor Czyżewicz, Profesor Sawicki, Dr Skłodowski, Dr Dłuska; p. Szalay:

Wieczór, godz. 21.00, przyjęcie w Ratuszu.

8 czerwca – Rano wizyta w Towarzystwie Naukowym Warszawskim i w Pracowni Radiologicznej, następnie na Politechnice (prof. Świętosławski i prof. Broniewski).

Godz. 20.00, przedstawienie „Przepióreczki” Żeromskiego w Teatrze Narodowym, w reżyserii Osterwy, poprzedzone przemówieniem Kotarbińskiego.

9 czerwca – wyjazd do posiadłości wiejskiej dr Dłuskiej (Helenów).

10 czerwca – wizyta w Helenowie w obecności posła Arciszewskiego, prezesa Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci.

11 czerwca – konferencja z dr Krzyształowiczem, architektem Zielińskim i dr Skłodowskim.

12 czerwca – powrót do Warszawy. Godz. 16.00 – przyjęcia, godz. 17.00 – przyjęcie Komitetu Daru Narodowego i Marszałka Piłsudskiego.

Ryc. 6. Instytut Radowy wkrótce po otwarciu

13 czerwca – godz. 11.00, wizyta w ambasadzie francuskiej, ul. Smolna; godz. 13.30, odjazd do Pragi. [3]

Ewa Curie tak opisała to wydarzenie w biografii swojej matki:

Już w r. 1925 Maria będzie mogła przyjechać do Warszawy na uroczystość położenia kamienia węgielnego pod przyszłe gmachy Instytutu.

Ten przyjazd jest jej wielkim triumfem: wspomnienia przeszłości łączą się z najpiękniejszymi nadziejami na przyszłość. Społeczeństwo gorąco wita tę, którą jeden z mówców nazwie „pierwszą damą dworu Najjaśniejszej Rzeczypospolitej”...

W piękny, słoneczny czerwcowy poranek prezydent Rzeczypospolitej kładzie pierwszą cegłę pod fundamenty Instytutu. Maria kładzie drugą – trzecią zaś prezydent Warszawy.

Nic ze zwykłej sztywności oficjalnej nie ma podczas tych ceremonii i powitań. Bynajmniej nie przez banalną uprzejmość głowa państwa, Stanisław Wojciechowski, podziwia, jak pięknie i z jak czystym akcentem Maria mówi po polsku, mimo tyloletniej rozłąki z krajem. Był on przecież za granicą kolegą panny Skłodowskiej, brał tam razem z nią udział w zjazdach polskiej młodzieży.

Wspominają dawne czasy:

– Pamięta pani ten jasek, którego mi pani pożyczyła na drogę, gdy jechałem do kraju w tajnej misji politycznej? – pyta prezydent – Ogromnie mi się wtedy przydał!

– Pamiętam nawet – odpowiada z uśmiechem Maria – że mi go pan zapomniał zwrócić!

A ze sceny Teatru Narodowego, przepelnionego publicznością, wita ją uroczyście sławny aktor Józef Kotarbiński. Ten sam, dla którego młodziutka Maria plotła ongiś w Zwoli wieńce z polnych kwiatów...

Płyną lata. Z symbolicznych „cegiełek” rosną mury gmachów Instytutu. W Paryżu, pod kierunkiem pani Curie i prof. Regaud, kształcą się przyszli pracownicy nowej placówki – stypendyści rządu polskiego. [4]

przygotował **Edward Towpik**

Przypisy

1. Franciszek Jan Pułaski (1875-1956) historyk, historyk literatury, polityk i dyplomata. Współzałożyciel Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, w latach 1926-56 dyrektor Biblioteki Polskiej w Paryżu. Przed I wojną światową działał w polskich emigracyjnych organizacjach niepodległościowych, m.in. z Ignacym Janem Paderewskim, Władysławem i Stanisławem Grabskimi, Stanisławem Wojciechowskim i Kazimierzem Dłuskim – mężem siostry Marii Skłodowskiej – Bronisławy.
2. *Korespondencja polska Marii Skłodowskiej-Curie 1881–1934*. Warszawa: Instytut Historii Nauki PAN, 1994, s. 260-261.
3. *Ibidem* s. 262–263.
4. Curie E. *Maria Curie*. Warszawa: Wydawnictwo J. Przeworskiego, 1939, s. 394-395.

Redakcja dziękuje kustoszowi Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie, pani Małgorzacie Sobieszczak-Marciniak, za udostępnienie unikalnych zdjęć.